

Wetenschap vist

Over kabeljauwen, alen en coelacanten

Vissen en wetenschap hebben iets met elkaar. De vis zorgt voor veel wetenschappelijke verrassingen. Dat komt voor een deel doordat de habitat van deze gevinde en koudbloedige dieren niet eenvoudig toegankelijk is voor mensen.

Tekst Frans Collignon Fotografie Hendrick Martensz. Sorgh en Wikipedia

Op de 15e eeuwse vismarkt werd kabeljauw veel verkocht.

Die hebben tenslotte maar gebrekkige mogelijkheden om diep onder in het koude water persoonlijk onderzoek te doen. Daarbij komt dat we soms te veel fantasie hebben en daarom zien we vissen die er niet zijn. Neem nu de dors, die een eigen wetenschappelijke naam heeft verworven: de *gadus callarias*. Die eigen naam is er omdat we tot niet zo lang geleden dachten dat de dors een aparte vissoort was. De wetenschap heeft echter onweerlegbaar

aangetoond dat de dors een jonkie is van de gewone kabeljauw (*gadus morrhua*). De namen worden, ook in bepalingen van de Europese Unie, gewoon door elkaar heen gebruikt - meer naam voor minder vis dus.

Benamingen

De verwarring is ook zichtbaar in de oude naam van *gestreepte spiering* voor de jonge zalm die de rivieren af kwam zakken. Nog ingewikkelder ligt het met de *aal* en *paling*. Soms is aal de benaming voor de jonge paling (en *schieraal* dan weer de naam voor de oude paling). *Het Woordenboek der Nederlandsche Taal* omschrijft aal als: *Naam van de nog niet volgroeide exemplaren van de paling, Anguilla vulgaris, die breder van kop, minder bruinachtig van kleur en donkerder aan de buik zijn.*

Maar we hebben al eerder aange- toond dat woordenboekenschrijvers geen ichtyologen zijn.

Omdat we nog zo weinig weten van de paling is het dier voortdurend onder- werp van onderzoek voor de weten- schap. Maar verder dan een vermoeden dat de voortplanting in de Saragos- sazee plaatsvindt, is men nog niet gekomen. In ieder geval is deze slang- vormige vis voorzien van tal van Neder- landse namen, die verwijzen naar bepaalde eigenschappen. We noemen er hier een paar:

- *Drijf paling* - paling die uit de binnen- wateren naar zee trekt; wordt ook wel *najaars paling* genoemd.
- *Fijnkop* - paling met smalle kop, ook *snebaal* geheten.
- *Jankop* - juist eentje met een dikke kop - waarom dat zo is, weet alleen Jan; een andere naam voor deze dikkop is *grofaal*.
- *Polspaling* - paling zo dik als een pols.
- *Lebaal* - zware paling die ook in plakjes gesneden en verkocht nog volop de maag vult; *leb* is Oudneder- lands voor *plak*.

Dat de mens de paling zich goed laat smaken heeft ook voor de nodige namen gezorgd: *panaal*, *bakaal*,

stoof paling, *braadaal*. Ook de *speetaal* hoort in dit rijtje thuis. Speet is het spiesje waaraan de mootjes paling worden geregen voor ze de pan of de rookton in gaan. Tot slot is kataal een palinkje zo schriel dat het alleen goed is voor de poes. Andere beschrijvende benamingen zeggen iets over de kleur (*goud- of zilveaal*) of over de plak waar het dier vaak wordt gevangen (*rivier- of IJsselmeerpaling*).

Tilt

Vlak voor kerst in 1938 sloeg de weten- schap helemaal op tilt. Het was alsof een levende dinosaurus was gevonden. Een soort jurassicpark avant la lettre. Eigenlijk was dat ook wel het geval met de vondst van de *coelacant*, die alleen bekend was als fossiel van vele miljoenen jaren oud. Het kwastvinnige dier werd bij Zuid-Afrika opgevisst. De naam spreek je uit als *soilakant*, want de c in het woord voor de tweeklank *oe* wordt als een s uitgesproken. Het is overigens niet een klein beestje dat je snel over de vissenkop ziet, maar een die tot 1,80 meter kan worden.

Ook later werden er af en toe andere coelacanten gevangen. De uitgeloopte hoge beloningen deden hun werk. Het leefgebied leek de westelijke kust- streek van Afrika te zijn.

In 1997 werd er wederom een coela- cant gevangen die op Sulawesi aan land werd gebracht. Een Amerikaans echtpaar op huwelijksreis maakte er een foto van. Toen de man, zelf een wetenschapper, zich realiseerde hoe uniek de vis was, ging hij terug. Helaas, de coelacant was verkocht door de visser en in de maag van de koper verdwenen. Iets wat al een prestatie op zich is, want de vis is niet echt smakelijk, zeggen de enkele mensen die het kunnen weten. Gelukkig had het echtpaar de foto's nog. Een jaar later werd opnieuw een exemplaar gevonden van deze coela- cantenondersoort. Vandaag de dag, bijna vijftien jaar later, wachten we met spanning af wanneer dit dier zich weer in levende lijve laat zien. **V**

De Coelacant is levend fossiel.